

MUHAMMAD YUSUFNING MILLIY XARAKTER YARATISH MAHORATI

Pazliddinov Sherzodbek Qurbonovich

Namangan viloyati Davlatobod tumani MMTBga qarashli 64-sonli umumiy o'rta ta'lim maktabi ona tili va adabiyot fanlar metodbirlashma rahbari

Annotasiya: *Muhammad Yusuf ijodiy merosi bilan tanishish o'zbek xalqining qalbini chuqurroq anglash imkonini beradi. Shoir she'rlari ko'p qirrali bo'lib, ularda muallifning o'ziga xos kayfiyati ifodalangan. Ammo shuni aytish mumkinki, Muhammadning barcha ishlarining o'ziga xos belgilari rahm-shafqatga tashnalik va insonni ayamalik istagi edi. Jumladan, uning "Mehr qolar" she'rida abadiy bo'lmagan odamning harakatlari o'tkinchidir. Faqat insondagi sevgi inson hayotini abadiylashtirishi va uni boshqalar xotirasida o'lmas holga keltirishi mumkin. She'rdan ana shu yuksak tuyg'uga intiluvchi insonning tuyg'ulari aks etgan. Shoir ezgulikka chaqirmaydi, ezgu qalblarni targ'ib qilmaydi sifat, lekin obrazlar tili orqali eng oliy, betakror, eng aziz insoniy tuyg'uga muhabbat tuyg'usini bildiradi.*

Kalit so'zlar: *jimlik, hissiy rassomlik soddaligi, aks-sado.*

Lirik tajribada fikr va tuyg'u aralashadi. Bundan tashqari, ular bir-biriga shunchalik integratsiyalashganki, ularni ajratib bo'lmaydi. Ana shu ajralmas birlik lirik kechinmaning mohiyatini tashkil etadi. Ammo mukammal lirik tajriba paydo bo'lishi uchun yana bir narsa talab qilinadi. Biz rivojlanish jarayonini kuzatishimiz kerak, to'g'ridan-to'g'ri tajriba shaklida ehtirosli fikr (yoki intellektual ehtiros) qanday shakllanadi. Bunday holda, "Men" tasviridagi tajriba yaxlit, ta'sirli tasvir sifatida namoyon bo'ladi. Badiiy adabiyotning uchta asosiy turidan biri bo'lgan lirik she'riyat badiiy tafakkurni hamisha tajriba tarzida ko'rib kelgan. Demak, lirik kechinma haqida fikr yuritar ekanmiz, uni tashkil etuvchi tushunchalarni ham tushunishimiz kerak. Lirik kechinmaning mazmuni fikr va hisdan iborat. Belinskiyning fikricha, fikr va hissiyotlarning munosabati tanamizga, tanamizga, qonimizga tegishlidir. Tuyg'u va his-tuyg'ularning farqi shundaki, ularning yonida moddiy tananing harakati bilan tanamizda uyg'onadigan jismoniy sezgilar mavjud. Shuning uchun ham qandaydir hisob-kitob yoki quruq fikr yuritish bilan shug'ullangan odam hayajondan titrayotganida qo'lini ko'kragiga yoki yuragiga mahkam qo'yadi. Chunki uning ko'kragi bo'g'ilib, ko'krak qafasi qisqarib, kengayib, yonib, sovib ketganidan, yuragi urib, titrab, urayotgani uchun; shuning uchun u orqaga qadam tashlaydi va titraydi, qo'llarini ko'taradi, boshdan oyoqqa qattiq terlaydi va sochlari tikka turadi. Binobarin, asar o'ylangan, ammo hissiyotlardan xoli ekanligi aniq; Unday bo'lsa, bu asarda she'riyat bo'ladimi? Aksincha, asarda tuyg'u bor ekan, g'oya bo'lishi muqarrar. Albatta, tuyg'ular chuqur bo'lgan joyda fikrlar chuqur va aksincha. Xalq shoiri Muhammad Yusuf ijodida lirik "men" tajriba va poetik fikr uyg'unlashuviga xizmat qiladi.

Ma'lumki, badiiy adabiyotning uch muhim xususiyati mavjud bo'lib, bular: milliylik, umuminsoniylik va individuallikdir. Mana shu xususiyatlar har bir chinakam badiiy yaratilgan asarlarda mujassam. Badiiy ijod namunalari tadqiqida ham mana shu mezonlarga amal qilinadi va baholanadi. Xoh nasriy, xoh nazmiy asarlarni o'qimaylik, birinchi navbatda, ulardagi milliy tafakkur tarzi ko'zga tashlanadi. Adabiyotshunos olim Nurboy Jabborov milliy ruhdan mosivo tafakkurni bamosol qanotsiz qushga qiyos etadi. Nastda bo'lgani kabi nazmda ham milliy ruhdan to'yingan tafakkur tarzi hal qiluvchi ahamiyatga egadir. Milliylik she'riyatning asosiy tamoyilidir. Zero, shoir mansub bo'lgan millatni o'zga millatlardan farqini namoyon etadigan bosh belgi bu milliy ruhdur. Umri boqiy ijod namunalari ham milliy ruhning hetakror badiiy talqinini aks ettirgani uchun davrlar osha barchaga birdek manzur bo'ladi. Shuning uchun ham O'zbekiston qahramoni Abdulla Oripov "Xalqning o'lmas ruhiyatini, qadriyatlarini, milliy o'ziga xosligini va nihoyat bebaho til boyligini mujassam eta olgan haqiqiy ijod namunalarigina yashashga haqli", - deya ta'kidlaydi. Mana shunday yashashga haqlilik, "haqiqiy ma'nodagi barhayotlik, zavol bilmaslik" (A.Oripov) Muhammad Yusufning ijodiga ham taalluqlidir. Shoirming satrlari xalqchilligi hamda samimiyligi sabab xalqimiz qalbidan joy olgan. Xalqchilik haqida rus tanqidchisi V.G.Belinskiy shunday fikr bildirgan: "... agar xalqchilik deganda biror xalq, biror mamlakat odamlarining xulq-atvorini, urf-odatlarini va xarakterli xususiyatlarini haqqoniy tasvirlashni tushunadigan bo'lsak, xalqchilik chinakam badiiy asarning zarur shartidir. Har qanday xalqning hayoti faqat uning o'ziga xos shakllarida namoyon bo'ladi, binobarin, hayot tasviri haqqoniy bo'lsa, u xalqchil hamdir". Adabiyotshunos olim I.Sulton ham xalqchilik tushunchasiga alohida e'tibor berar ekan uni quyidagicha ta'rif etadi: "Xalq manfaatlarini u yoki bu darajada ifoda eta hilgan asar xalqchildir. Bu xalqchilikning bosh kreteriyasidir, "Har qanday holda adabiyotning, she'riyatning darajasi ikki mezon milliy ruh va mahoratga ko'ra belgilanar" (N.Jabborov) ekan, Muhammad Yusuf ijodida ham milliy ruh yuksak badiiy mahorat bilan o'z ifodasini topgan. Shoir ijodida milliy ruh badiiy obraz va detallar, milliy urf-odatlar hamda qadriyatlarimiz, shuningdek, millatimizning asl farzandlari buyuk ajdodlarimiz yodi orqali poetik ifodasini topgan. Shoir she'riyati mavzu va g'oyalar ko'lamining rang-barangligi bilangina emas, balki badiiy qirralarining turlichaligi bilan ham alohida ahamiyat kasb etadi. Inson va uning ruhiy holati, ichki kechinmalarini bevosita yoki bilvosita qalamga oladi va poetik so'z orqali hayotiy lavhalar chizadi. Bunga shoir hayotiy voqea hodisalarga murojaat qilish orqali erishadi.

Hayotiylik Muhammad Yusuf she'riyatining muhim xususiyatidir. Shoir aksariyat she'rlarida hayotiy voqea- hodisalar, holatlar tasviri zamirida o'zining asosiy fikrlarini ochishga harakat qiladi. Shoirming poetik tafakkuri g'oyat keng ekanligini ta'kidlash zarur. Negaki, hayotda ro'y berayotgan voqea-hodisalarga teran nigoh bilan qarashga, ularning tub mohiyatini anglashga intiladi. "Yozuvchi badiiy talantining o'lchovi" (Ch.

Aytmatov) bo'lgan badiiy mahorat shoining o'zida millatning ruhini ifodalagan har bir satrida yaqqol namoyon bo'ladi.

Muhammad Yusuf ijodida vatanga bo'lgan muhabbat tuyg'usi yuksak darajada aks etgan, Muhammad Yusuf vatan madhini "ko'p va xo'p" yozgan desak aslo mubolag'a bo'lmaydi. Shoirning o'zi ham yosh shoirlar bilan bo'lgan suhbatlarining birida vatan haqida yaxshi va ko'p yozmagan shoir haqiqiy shoir bo'la olmasligi haqidagi fikrlarni aytib o'tadi. O'zi esa vatanparvarlik lirikasi bilan buning namunasi ko'rsata oldi:

Menga yering suyak,

Osmoning suyak.

Boqsam, teng

To'rttala Tomoning suyak. Tovonimga kirgan

Tikoning suyak- Kaftdan Zirapchang ham Yulmay sevaman (3,156).

Aslida ham, Vatanga bo'lgan muhabbat eng oliy umumbashariy qadriyatlardan biri hisoblanadi. Shoir ijodining deyarli barcha satrlarida o'z Vatanga bo'lgan muhabbat tuyg'usi yaqqol ko'zga tashlanadi. Shoirning "Izhoril dil", "Vatanim", "O'zbekiston", "Tavallot", "Yurtim, ado bo'lmas...", "Andijon" kabi milliy ruh bilan sug'orilgan she'rlarini vatanparvarlik ruhidagi ijodiyotning eng saralari deyishimiz mumkin.

Ko'rdim suluvlarning eng faranglarin,

Yo xudbinman yo bir sodda kasman men:

Parijning eng go'zal restoranlarin,

Bitta tandiringga alishmasman men(3,267).

"O'zbekiston" she'rining ushbu satrlarida Vatanga muhabbat va faxr tuyg'usini, shuningdek, milliy ruhning kichik bir ko'rinishini tandir detali orqali kuzatamiz. "Pardoz emas, husn bo'lib asarni ochishi kerak" (A.Qahhor) bo'lgan. detal haqiqatda ham bu satrlarni ohorli va ta'sirchan chiqishiga xizmat qilgan. Shuningdek, shoirning "Xalq bo'l, elim", "Dunyo", "Muddao", "Qiyosi yo'q aslo...", "O'g'lonlar", "Ota uy", "Sodda Muhammadman...", "Maslahat" kabi she'rlarida O'zbek xalqining psixologiyasi, millatning monumental qiyofasi to'la aks etadi. Bunda shoir badiiy tasvir vositalari, betakror tashbiplardan mahorat bilan foydalanadi:

O'nta bo'lsa, o'rni boshqa uning-chun:

O'g'lim otashimdan yaralgan uchqun,

Qizim parilardan chehrasi gulgun,

Yuzlari lolam deb yashaydi o'zbek (3,178).

"Unutish" she'rida esa bobodehqon o'zbek otalarining badiiy obrazi gavdalangan. Bu obrazni yaratishda ham milliy mansubligimizga xos bo'lgan beqasam chopon, yaktak, ketmon detallaridan foydalangan:

Otam o'gitlarin unutmoqdaman,

Unutyapman ozg'in yuz, qo'llarini.

Ter hidi anqigan beqasam chopon,
Ketmoni, yaktagi yamoqlarini (3,52).

Shoirning "Do'ppi" she'ri ham milliy qadriyatlarimiz aks etgan lirikadan biridir:
do'ppilar.

Rost Yolg'on do'ppilar, Kinolarda qolg'on do'ppilar.

Chust do'ppilar,

Andijon do'ppilar,

Munchoqdek Marg'ilon do'ppilar...

Do'ppi kiymay qo'ydi odamlar, Na uyda va na ko'chada.

Mirtemirlar, G'afur G'ulomlar

Yechgan do'ppi qoldi tokchada...

Do'ppi xalqimizning milliy bosh kiyimlaridan hiri hisoblanadi. Shoir zamonasigacha insonlarning kunlik doimiy bosh kiyimi bo'lgan do'ppining shoir zamonasiga kelib urfdan qolayotganiga kuyunadi.

Yurtim suluvlari, sizga yo'q taraf,

Qoshingizda o'sma yursa sirg'alib,

Uzun sochingizni o'rsangiz tarab,

Boqsa degan edim oy ham suqlanib.

Ushbu satrlar orqali o'zbek qizlarining go'zal portreti ko'z o'ngimizda gavdalanadi. Shoir ijodiga nazar tashlasak, o'zbek qizlariga atab yozilgan, betakror tashbihlarga yo'g'rilgan shoh baytlar nihoyatda ko'p. Bunday she'rlari qatoriga "Qizlar qo'shig'i", "Bor bo'lsin", "Zebi, Zebi..", "Ozoda", "Singlimga xat" kabilarni kiritishimiz mumkin. Bunday shoh baytlar orqali shoir millat qizlariga ota bo'lib mehr beradi, og'a-ini bo'lib himoyasiga o'tlanadi, oshiq bo'lib ko'ngil qo'yadi.

Muhammad Yusuf yozadi:

Sen mening chinorimsan, shoxlari osmonga tegadi, ota desam, o'g'lim deyman,
boshimni egib. Sen mening eng buyukimsan, Vatanim!

Yuragimdagi g'ururim, bag'rimdagi tumorim,

Vatan osmon kabi ulkan, chinor daraxtidek ulkan va tirik, xalqimiz tarixi kabi abadiy, bu bizning faxrimiz, eng buyuk va eng obro'li burchagimizdir. Ko'rinib turibdiki, shoir qo'llagan oddiy so'z va o'xshatishlar Vatanning samimiy qiyofasini yaratadi.

Muhammad Yusuf she'riyatining o'ziga xos xususiyatlaridan biri uning hazildan foydalanishi edi. Kundalik hayotning bema'niliklarini sinchkovlik bilan kuzatgan uning hazil she'rlari boshqa asarlarining jiddiyligidan tetiklantiruvchi tanaffus berdi. Uning hazil tuyg'usi va zukkoligi qiyin paytlarda ham hayotdan zavqlanish va nishonlashni eslatdi. Muhammad Yusufning shoir sifatidagi merosi 1950-yillarda nufuzli O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasiga a'zo bo'lganida mustahkamlandi uning hayoti davomida "kichik odamlar uyi" va "yashil balkon" kabi bir qancha she'riy to'plamlari nashr etildi. Uning she'rlari ko'plab tillarga tarjima qilingan va o'rta Osiyo adabiyotining ko'plab

antologiyalariga kiritilgan. Shoir ijodining obrazlari va tafsilotlariga e'tibor qaratsak ham, ular oddiy hayotimizda sodir bo'layotgan narsa va hodisalar ekanligiga e'tibor qaratamiz. Ammo bu kichik element she'rda katta ma'noni ifodalaydi, mazmunga ega: yalpiz, Rayhon, Lola, kapalak, to'p, qora qum, tuproq, somon devor, loyli uy... Muhammad Yusuf haqida gapirganda, u ko'pincha Vatan haqida eng yaxshi she'rlar yozgan shoirlardan biri sifatida tan olinadi. Albatta u. Shoirning Vatan shon-shuhratini, millat ruhini, o'zbeklarning qadriyatlarini, xalqimizning urf-odatlarini, urf-odatlarini va an'analarini, millatimiz ruhini aks ettirmaydigan birorta she'ri yo'q. Oddiylik va samimiylilik Muhammad Yusuf she'rlari uning turmush tarzining tabiiy mohiyatidan suv oldi.

Shuning uchun ham shoir o'z she'rlariga, she'rlari esa shoirga o'xshaydi. Ha, haqiqatan ham u sodda va samimiy, takabburlik va xayr-ehsondan yiroq, unvon va lavozimlarni ta'qib qilmagan, kamtar, to'g'ri, halol, adolatli, bir so'zli, sodda fikrli va sodda tilli shoir edi.

Mendan nima qoldi:

Ikki qatorli she'r.

Ikki ko'krak ilgaklar.

Bir qoziq axloqsizlik.

Darhaqiqat, kamtarin shoir qoldirgan "ikki satrli she'r" bugun o'zbek she'riyatining oltin me'yori bo'lib, xalqimizni vatanparvarlik, yurtga muhabbat ruhida tarbiyalaydi. Ortda qolgan" ikki sandiq kitob "- bu yurak" og'rig'i " uchun ruhiy davolovchi vosita bo'lib xizmat qiladigan Nazm Gulshanning eng qimmatbaho va xushbo'y mulki bo'lgan oltin sandiq. "Tuproq uyumi" - bu Vatanning hidi, ta'mi va tarovatini ifoda etuvchi, yurtdoshlarimizning kindik qoni to'kilgan muqaddas zaminga mehrini oshiruvchi ramz.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, Muhammad Yusuf ajoyib shoir bo'lib, uning ijodi uning vatani va xalqiga bo'lgan muhabbatidan dalolat beradi. Uning sodda va tushunarli yozish uslubi, kundalik hayotni chuqur kuzatishlari bilan birgalikda uni o'zbek adabiyotida qimmatli ovozga aylantirdi. Uning merosi shoirlarni avlodlar davomida ilhomlantirishda davom etmoqda va o'quvchilar va tanqidchilar tomonidan olqishlanadi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. Toshkent: O'zbekiston, 2017.
2. Karimov I.A. O'zbekiston XXI asr bo'sag'asida xavsizlikka tahdid barqarorlik shartlari va taraqqiyot kafolatlari Toshkent: O'zbekiston, 1997.
3. Yusuf M. Saylanma. Toshkent: Sharq, 2014.
4. Yusuf M. Biz baxtli bo'lamiz. Toshkent: Nihol, 2008.

5. Йўлдош Қозоқбой, Йўлдош Муҳайё. Бадий таҳлил асослари. Тошкент: Kamalak, 2016.
6. Умуров Х. Таҳлил чизгилари Тошкент: Muharrir, 2013.
7. Umurov H. Adabiyot nazariyasi-Toshkent: Sharq, 2002.